

Motion till riksdagen 2022/23:2369

av Åsa Westlund m.fl. (S)

med anledning av prop. 2022/23:94 Några ändringar som rör gymnasieskolans nationella program och ämnen m.m.

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att säkerställa att hantverksprogrammets upphörande inte försämrar möjligheterna för unga att välja hantverksutbildningar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att säkerställa att kompetensförsörjningen i smala branscher fungerar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska följa hur resultaten i matematik utvecklas och överväga olika åtgärder som skulle kunna göra det möjligt att föra ihop matematikämnen utan att det leder till att färre elever läser avancerad matematik, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Vikten av hantverksutbildningar för att klara kompetensförsörjningen

Hantverksprogrammet är ett gymnasieprogram som ger kunskaper inom en rad viktiga hantverksområden på arbetsmarknaden. Programmet omfattar exempelvis inriktningar som finsnickeri och florist men också frisör, barberare och hår- och makeupstylist. En färdig utbildning möjliggör att börja jobba direkt efter utbildningen. Bland yrkesutgångarna på hantverksprogrammet finns yrken som glasblåsare, guldsmed, keramiker, inköpare, möbelsnickare, båtbyggare och många fler. Efter utbildningen är det också möjligt att studera vidare på yrkeshögskolan eller, för den som läst in behörighet, att fortsätta på högskolan. Hantverksprogrammet är kort sagt viktigt för kompetensförsörjningen inom en rad nyckelbranscher på svensk arbetsmarknad.

I regeringens proposition föreslås att hantverksprogrammet upphör som nationellt program. Ett program, frisör- och stylistprogrammet, införs i skolformen. En rad inriktningar inom hantverksprogrammet anses antingen vara för små eller olämpliga för att inrymmas inom någon annan programinriktning. Regeringen menar att utbildningar av nationellt intresse som till sitt innehåll och sin struktur inte ryms inom något nationellt program, men som ändå bör kunna erbjudas inom gymnasieskolan, i stället ska kunna erbjudas i form av olika riksrekryterande utbildningar. Skolhuvudmän kommer då att kunna ansöka om att bedriva riksrekryterande hantverksutbildningar som riktar sig mot specifika hantverksområden.

Regeringen har flera gånger visat på en oroväckande tendens att försämra möjligheterna till utbildning och omställning. En del utbildningar skärs ned medan andra helt enkelt läggs ned bara för att utbildningarna ännu inte uppnått sin fulla potential. I budgetpropositionen för 2023 drabbades exempelvis vuxenutbildningen och yrkeshögskolan av nedskärningar på över 1 miljard kronor. Försöksverksamheten med branschskolor stoppades. Regeringens politik har därmed snabbt kommit att hota en rad viktiga yrkesutbildningar, inte minst inom nyckelbranscher som är avgörande för elektrifiering och grön omställning.

En rad branscher har i remissförfarandet pekat på risker med regeringens proposition. Floristernas Yrkesråd anser exempelvis att hantverksprogrammet bör finnas kvar i sin nuvarande utformning. Trä- och Möbelföretagen avstyrker förslaget om att utbildningen inom finsnickeri ska ges som riksrekryterande utbildning med eget examensmål.

Trä- och Möbelföretagen har också lyft fram dessa synpunkter i remissvar till Skolverket i samband med att förslagen utarbetades. När branschen ansåg att en samlad gymnasial träutbildning skulle bli ett tydligare alternativ, bedömde Skolverket remissynpunkten ”inte ryms inom detta uppdrag utan kräver en mer omfattande utredning och senare en hemställan till regeringen”. Det framgick också att det nationella programrådet skulle diskutera en samlad gymnasial träutbildning framöver.

Trä- och Möbelföretagen framförde även sin farhåga till Skolverket att endast ett fåtal av de skolor som i dag erbjuder inriktningen finsnickeri kommer att ansöka om att få bedriva riksrekryterande utbildning med egna examensmål. Skolverket konstaterar dock bara att det är varje huvudmans ansvar att ansöka och såg inget skäl att ändra i förslaget.

Även om vi delar bedömningen att hantverksprogrammet bör upphöra som nationellt program ser vi med oro på att regeringen inte tagit de farhågor som lyfts fram på tillräckligt stort allvar. Risker är att regeringen ännu en gång förbiser de behov som finns av yrkesutbildning runt om i landet, inte minst inom mindre branscher som är helt avgörande för kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden. Därför föreslår vi att regeringen tillsätter en utredning för att säkerställa att hantverksprogrammets upphörande inte försämrar möjligheterna för unga att utbilda sig till hantverksyrken samt att regeringen vidtar åtgärder för att säkerställa att kompetensförsörjningen i smala branscher ska fungera.

Matematikämnet på gymnasiet

Regeringen föreslår att matematikämnet ska delas upp i mindre delar mot bakgrund av att betygen i mer avancerade kurser i matematik sjunker kraftigt i jämförelse med

betygen i mindre avancerade kurser. Att föra in all matematik i samma ämne skulle därför innebära att elever riskerar att få lägre betyg i ett samlat matematikämne än man skulle få i de mindre avancerade nivåerna. Därav finns en oro för att fler elever skulle välja bort matematik för att undvika risken att få lägre betyg. Det framstår därför som en nödvändig åtgärd att dela upp matematiken i flera ämnen så att elever inte ska välja bort att läsa avancerad matematik på gymnasiet.

Att matematikämnet delas upp i mindre delar innebär dock ett avsteg från principen om en ämnesutformad gymnasieskola och motverkar delvis ämnesbetygsreformens ursprungliga syfte att skapa helheter och kontinuitet. Det leder också till en inkonsekvens som riskerar att göra gymnasieskolans nya ämnesutformning mindre överskådlig. Regeringen bör därför följa hur resultaten i matematik utvecklas och överväga olika åtgärder som skulle kunna göra det möjligt att föra ihop matematikämnena utan att det leder till att färre läser avancerad matematik.

Offentlighetsprincipen ska införas även för fristående skolor

Propositionen innehåller också en förlängning av de sekretessbrytande bestämmelser som infördes i offentlighets- och sekretesslagen för att säkerställa tillgången till skolinformation och som upphör att gälla den 1 juli 2023. Den ändring som nu föreslås innebär att de sekretessbrytande bestämmelserna i stället ska upphöra att gälla den 1 juli 2026. Avsikten är att möjliggöra tillgången till skolinformation fram till att man utrett färdigt förslaget om en insynprincip som enligt regeringens och Sverigedemokraternas Tidöavtal ska införas i stället för offentlighetsprincipen.

Vi socialdemokrater har länge drivit frågan om att införa offentlighetsprincipen men inte haft stöd för detta i Sveriges riksdag. I samband med friskoleöverenskommelsen tillsattes en utredning som 2015 presenterade betänkandet Ökad insyn i fristående skolor (SOU 2015:82). Utredningen föreslog att offentlighetsprincipen ska införas även för huvudmän för fristående skolor. Efter att Lagrådets yttrande inhämtats finns ett färdigt lagförslag. I november 2020 röstade bl.a. regeringspartierna och Sverigedemokraterna ned ett utskottsinitiativ om att även friskolor ska omfattas av offentlighetsprincipen.

Offentlighetsprincipen är en central del i den svenska demokratin och rättsordningen som innebär att allmänheten har rätt till insyn i och tillgång till information om statens och kommunernas verksamhet. I dag brister rätten till insyn i friskolorna trots att de är helt finansierade av skattebetalarna och dessutom sysslar med myndighetsutövning. Regeringspartiernas och Sverigedemokraternas senfärdighet och motstånd mot att offentlighetsprincipen ska gälla även friskolor har nu gjort det nödvändigt att förlänga de sekretessbrytande bestämmelser som infördes i offentlighets- och sekretesslagen. Vi socialdemokrater menar dock fortsatt att regeringen med skyndsamhet ska införa offentlighetsprincipen även för fristående skolor.

Linus Sköld (S)

Mats Wiking (S)

Aylin Fazelian (S)

Rose-Marie Carlsson (S)

Niklas Sigvardsson (S)